

КОМПЕНСАТОРНА АДАПТАЦІЯ ОРГАНІВ ІМУННОЇ СИСТЕМИ ПТИЦІ ДО ДІЇ СТРЕСУ

Стояновський В.Г., Коломієць І.А., Шевчук М.О.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, вул. Пекарська, 50, Львів,
79010, kolomieciyuna@gmail.com

Відомо, що взаємовідносини органів в імунонейроендокринній системі мають реципрокний характер, оскільки в постнатальному періоді індивідуального розвитку особливості просторової організації лімфоїдної тканини периферичних органів імуногенезу модулюються становленням спеціальних структурних умов в центральних органах імуногенезу та залозах внутрішньої секреції, що визначається їх морфогенетичним потенціалом. Інтенсивне вирощування різних видів свійської птиці з впровадженням промислової технології утримання супроводжується виникненням в їх організмі імунодефіцитних станів, які безпосередньо впливають на фізіологічний стан молодняку та продуктивність і призводять до зниження рентабельності ведення цієї галузі. Виникнення і перебіг імунофізіологічних реакцій в організмі птиці за дії стресу при розвитку імунодефіцитного стану супроводжується посиленням і якісною зміною обмінних процесів в імунокомпентних тканинах.

Метою наших досліджень було встановити адаптогенез органів імунної системи організму перепелів, курей, качок до дії технологічного стресу.

Компенсаторна адаптація органів імуногенезу курчат-бройлерів кросу «Ross-308» на тлі проведеної вакцинації характеризувався збільшенням абсолютної маси тимуса в 4,1-12,0 раза, бурси Фабриціуса – в 2,8-4,0 раза, селезінки – в 3,2-15,1 раза у період з 20 до 42 доби життя. При гістологічному дослідженні тимуса спостерігали чітке розмежування кожної окремої часточки, помірне заселення кіркової речовини тимоцитами, відсутність тимусних тілець. На гістологічних зрізах бурси відзначали щільне розташування лімфоїдних вузликів і зональність між кірковою та мозковою речовиною в їх структурі, а основними клітинами були В-лімоцити на різних стадіях диференціації. Селезінка на розтині мала щільну консистенцію,

ознаки формування білої пульпи відзначали у курчат 20-добового віку.

У перепелів породи «Фараон» промислового вирощування в умовах комплексного технологічного стресу (перегрупування, зміна температурного режиму та годівлі) компенсаторна адаптація морфогенезу в тимусі і бурсі проявлялася вірогідним зниженням втрічі індексу та зменшенням площині кіркової речовини, у селезінці – зменшенням кількості первинних лімфоїдних вузликів порівняно з вихідним періодом експерименту. На пізніх етапах розвитку стресу (стадія резистентності) спостерігався ушкоджувальний вплив стресу на органи імунної системи та імуногенез у вигляді вірогідного зменшення більше ніж у 5 разів індексу тимуса за рахунок кірково-мозкового індексу, втрічі індексу бурси за рахунок площині кіркової та медулярної речовини і їх спустошення, розростання лімфоїдних вузликів селезінки щодо значень вихідного стану.

У качок пекінської породи за дії стресу-транспортування установлена тенденція і вірогідне зменшення індексу тимуса, бурси, селезінки в середньому на 47,6 %, 62,0 %, 30,3 % ($p<0,01$), порівняно з каченятами 2-добового віку на стадії резистентності, що свідчило про розвиток імунодефіцитного стану в їх організмі. При гістологічному дослідженні розвиток стресу характеризувався зменшенням площині паренхіми тимуса за рахунок катаболічних процесів, редукції кіркової речовини та тілець Гассаля з одночасним збільшенням площині мозкової речовини і появою вакуолізованих клітин, зменшення у вузликах бурси співвідношення площині кіркової та мозкової речовини, збільшенням у селезінці діаметру і кількості первинних лімфоїдних вузликів.

Таким чином, компенсаторна адаптація органів імуногенезу птиці визначається інтенсивністю негативного впливу стресових факторів та характеризується різним ступенем напруженості в лімфоїдній тканині, що формує їх основу.